

PORTUGALIN LAULU EI KUOLE

Portugalin viime vuosien tapahtumat ovat herättäneet uuden kiinnostuksen myös maan kirjallisuuteen. Tänä syksynä ilmestyi Gummerukselta Ilse von Hellensin suomentama Portugalin nykykirjallisuuden kärkiniin kuuluvan José Cardoso Piresin romaani Kruununperijä. Kotimaassaan 1968 ilmestynyt Kruununperijä on kuvaus eteläportugalilaisesta kylästä Gafearasta, monelta taholta ja symbolien välityksellä portugalilaisesta yhteiskunnasta rehellys- ja omalaatuisesti kertova teos.

Portugalilaista runoutta ilmestyy myös Portugalin oma runoilijaoriginelli Fernando Pessoa (1888—1935) on saanut suomalaisiksi tulkitsijakseen Pentti Saaritsan. Kokoelma ilmestyy Ota-valta marraskuussa nimellä Het-

kien vaellus. Fernando Pessoaan runoissa ei kuvastu vain yksi runoilijapersoonaa vaan neljä: Pessoa laajensi minuuttaan kirjoittamalla oman nimensä lisäksi kolmen muun, keksityn runoilijanimen turvin. Kolmelle pseudonymilleen Alvaro de Camposille, Alberto Caeirolle ja Ricardo Reisille hän loi oman toisistaan poikkeavan persoonallisuuden ja elämäkerran ja kävi näiden kanssa jopa kirjeenvaihtoa.

— Fernando Pessoa oli tuotannossaan kuin runouden Pirandello, sanoi Ilse von Hellens jonka esikäänköksi Pentti Saaritsa on käyttänyt apunaan Pessoaan runosuomennoksissa. — Hänen runoilijahenkilöstään yksi oli paimenrunoilija, yksi älyllinen, yksi ekstrovertti ja sitten oli Pessoa itse. Minua henkilökohtaisesti on

hänen ekstroverttihahmonsa lähinnä.

Seitsemän vuotta Portugalissa asunut Ilse von Hellens kertoo tutkineensa ja kääntäneensä Pessoaa jo vuosikausien ajan pelkäämättä rakkaudesta runoilijaan. — Minulla oli Portugalissa ystäviä, jotka tunsivat Pessoaan henkilökohtaisesti ja heistä oli suomen- taessa paljon apua. Pessoaan erikoislaatuista runoilijakuvaa ei ole Portugalissa vielääkään täysin selvitetty. Hänen runojaan tutkitaan edelleen ja niistä esitetään hyvinkin erilaisia näkemyksiä ja tulkintoja.

— Itse Pessoaa oli yksinäinen mies. Istui aina yksin kahvilan nurkkauksessa, ei hänellä ollut edes rakastettua, tuumi Ilse von Hellens.

Pires ja Portugali

José Cardoso Piresin romaania Kruununperijä Ilse von Hellens piti vaikeana käännohtehtävänä. — Se on vaikea kirja ja kielellisestikin. Sanasto on sellaista että portugalilainenkin joutuu joskus miettimään mitä Pires mahtaa tarkoittaa. Hyvän kuvan kirja kuitenkin antaa Portugalista. Pohjatiedot maasta kyllä auttaisivat, koska kirja on täynnä symboleja. Piresin ei ole voinut puhua suoraan, Ilse von Hellens huomautti.

Onko Portugalin muutosten ja huhtikuusen vallankaappauksen jälkeen odotettavissa erilaista kirjallisuutta?

— Tietysti se, että voi kirjoittaa vapaammin, helpottaa asioita, sanoi Ilse von Hellens. Skaa- lan laajentuminen ei taas välttämättä tuota yksinomaan hyvää kirjallisuutta, mutta kaikkihan vie aikansa. Ehkä painekin on aikaisemmin vaikuttanut kirjailijoihin. Ulkoapäin kohdistuneen paineen vuoksi kirjailijoiden on täytynyt antaa enemmän sisältäpäin.

Suomentamista odottamassa

Portugalilaisia kirjoja on suomennettu tuskin nimeksi. Suo-

On yö. Yö on pilkkopimeä. Jonkin hyvin kaukaisen talon ikkunassa palaa valo.

Näen sen ja tunnen olevani ihminen kiireestä kantapähän. Omituista että tuolla asuvan täysin tuntemattoman henkilön koko elämä

kiehtoo minua vain kaukaa näkemäni valon takia. Aivan epäilemättä hänen elämänsä on todellista ja hänellä on kasvot, luontaiset eleet, perhe ja ammatti. Mutta tällä hetkellä minua kiinnostaa vain hänen ikkunastaan näkyvä valo.

Vaikka valo näkyy tänne vain koska hän

on sytyttänyt sen

se merkitsee minulle välitöntä todellisuutta.

En koskaan mene edemmäs kuin välitön todellisuus.

Välittömän todellisuuden tuolla puolen ei ole mitään.

Jos minä siitä missä olen näen vain tuon valon vain tuo valo on suhteessa etäisyyteen joka minut siitä erottaa.

Mies perheineen on todellinen ikkunan tuolla puolen.

Minä olen sen tällä puolen, pitkän välimatkan päässä.

Valo sammui.

Mitä minua liikuttaa että mies on edelleen olemassa.

Alberto Caeiro 8. 11. 1915. Suomentanut Pentti Saaritsa.

mentamisen arvoiseksi Ilse von Hellens mainitsi mm. Aquilino Riberin, jonka Portugalissa takavarikoitu teos Sudet ulkovat on ilmestynyt ruotsiksi. Mielenkiintoisina kirjailijoina Ilse von Hellens piti myös prosaisti Almeida de Fariaa sekä novellistia ja runoilijaa Herbert Helderiä.

Naiskirjailijoista merkittävinä tulivat esille Fernanda Botelho, joka on tullut tunnetuksi rakenteellisesti lujista ja tyydillisistä korkealaatuisista teoksistaan, etevä novellisti Maria Judite de Carvalho sekä Sophia de Mello-Breyner Andresen.

— Ja runoilijatar Natalia Correiaa kunnioitan kovasti, sanoi Ilse von Hellens. — Hän on nainen joka uskaltaa puhua suunsa puhtaaksi. Correia on kustannusyhtymän johtaja ja muistaakseni juuri hän julkaisi polemiikkia herättäneen Kolmen Marian kirjankin — ja puolusti heitä rohkeasti. Correialla on muuten suunnitteilla antologia pohjoismaisesta kirjallisuudesta.

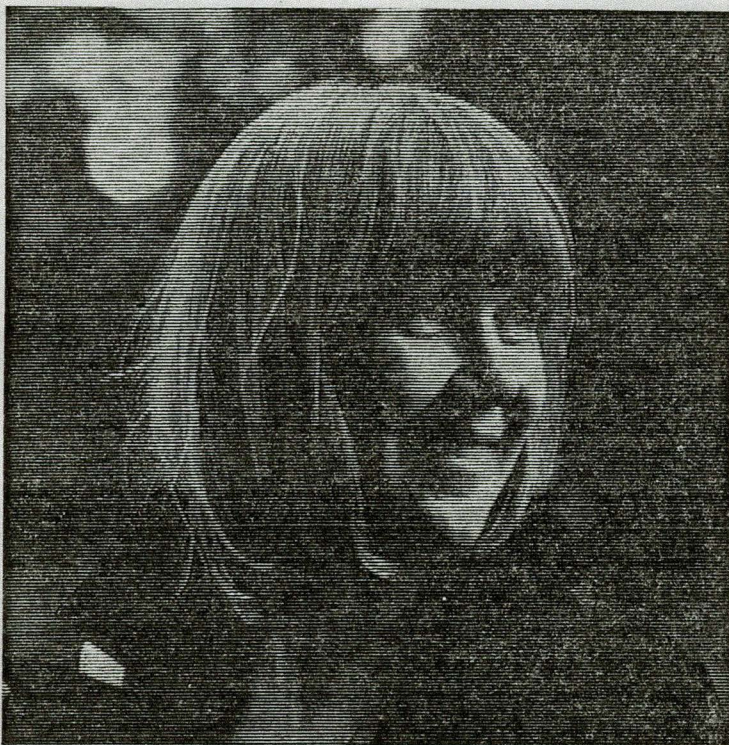
Entä missä laajuudessa "saudodismo", kaipaus ja ikävä, kuvastuu vielä portugalilaisessa kirjallisuudessa?

— Tämä kaipaus menneisyyden suuruuteen alkaa onneksi jo unohtua. Kaikki yrittävät päästä siitä irti. Eihän siitä ole kuin haittaa. Piresin sanojen mukaan se on tukahduttanut kansaa jo vuosisatojen ajan, sanoi Ilse von Hellens. — Mutta fatalismin taipuvia portugalilaisista kyllä ovat. Joskus toivoisi enemmän toimintaa.

Lastenkirjat lapsenkengissä

Omaa lastenkirjakulttuuria ei Portugalissa juuri ole. Suurin osa kirjoista käännetään, ja kiinnostavaa kyllä, kustantajat olivat Ilse von Hellensin mukaan tielustelleet mahdollisuuksia Muumi-kirjojen saamisesta Portugalin. Yhteyttä ei ole kuitenkaan vielä otettu, kerrottiin Schildtiltä. Sen sijaan Brasiliassa on jo yksi muumikirja ilmestynyt ja jatkoa seuraa. Jotkut portugalilaiset "aikuisikirjailijat" ovat kirjoittaneet myös lapsille. Heistä Ilse von Hellens mainitsi Sophia de Mello-Breyner Andresenin ja Orianan.

Anja Harvilahti



Ilse von Hellens tekee Portugalin kirjallisuutta tunnetuksi Suomessa ja Suomen kirjallisuutta Portugalissa. Hän kirjoittaa mm. Suomen kirjallisuudesta portugalilaiseen sanomalehteen *Diário de Lisboa*.